

MİLET İŞİ SERAMİKLERDE FORM TİPOLOJİSİ ÜZERİNE BİR DENEME

Turgay POLAT*

Özet

Anadolu Beylikleri ve erken Osmanlı devirlerinin ürünleri olan “Milet İşi” seramikler hakkında yapılan birçok çalışma ve kazılarda elde edilen seramikler sayesinde bu seramiklerin hamur, teknik, renk, astar, sır vb. özelliklerini tanımlayabilmekteyiz. Fakat henüz “Milet İşi” seramiklerde kullanılan formları birada veren bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu alandaki boşluğu doldurma maksadı ile hazırladığımız bu çalışmada “Milet işi” seramiklerde kullanılan formlar değerlendirilerek, bir form tipolojisi oluşturmak amaçlanmıştır. Bu tipolojiyi oluşturabilmek için “Milet işi” seramiklerle ilgili hazırlanmış bütün kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış ve yayınlanmış çalışmalar üzerine odaklanılmıştır. Bugüne kadar hazırlanmış, “Milet işi” seramiklerin formları hakkında bilgi veren ve özellikle eserlerin çizimlerinin yer aldığı çalışmalar referans alınmıştır. Bunun sebebi ise eserlerin sadece fotoğraflarının verildiği yayınlardan seramiklerin formlarını tanımlamanın zorluğudur. Çalışmamız kapsamında ortaya çıkan 14 farklı tabak ve kase formu tek tek başlıklar altında incelenmiş, form özelliklerinin yanı sıra bezemeleri hakkında da bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Milet işi, Seramik, Beylikler Dönemi Seramikleri, Tipoloji

AN EVALUATION ON TYPOLOGY OF FORM IN MILETUS WARE

Abstract

We can identify the “Miletware” ceramics’s features like clay, technical, colour, slip, glaze thanks to ceramics acquired from excavations and many researches have prepared about “Miletware” which products of period of Principalities and early Ottoman period. But there is no exploration which giving all together forms of “Miletware”. For this reason, we aim to make an evaluation about used forms of “Miletware” and make a typologic classificaiton in our search. For this, we focus on published researches and purpose to obtain all explorations which written about this subject. We take as reference searches which informing to us about forms of “Miletware”, and especially having drawings of these ceramics. The reason is that is difficulty of describing the forms of ceramics from researches which giving photos of specimens to us. In our exploration 14 different plates and bowls’s forms showed up and we studied these forms in vaired form names. In addition we informed decorations of these ceramics along with features of their forms.

Keywords: Miletus Ware, Ceramic, Ceramic’s Period Of Principalities, Typology

* Arş. Gör. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Bornova-İzmir.
polatturgay87@gmail.com

Erken Osmanlı Dönemi'nin önemli bir seramik grubu olarak dünya literatürüne geçen "Milet işi" seramikler, her geçen gün çok çeşitli kazı alanlarından yeni örneklerle karşımıza çıkmaktadır ve birçok araştırmacı tarafından çeşitli yayınlarla ele alınmaktadır. Çalışmamız hazırlanırken konuyla alakalı yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri,¹ Vakıflar Dergisi, Belleten Dergisi, Türk Arkeoloji Dergisi, Türk Etnografya Dergisi, Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Yıllığı, Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Dergisi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Tüba-Ar Dergisi, Anadolu Sanat Dergisi, Adalya Dergisi gibi süreli yayınlar, Kazı ve Araştırma Sonuçları Sempozyumu bildirileri, Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları Sempozyumu bildirileri gibi toplantı sonuçları incelenmiştir. İncelenen kazı sonuçları arasında İznik Çini Fırınları Kazısı ve İznik Roma Tiyatrosu Kazısı üzerinde özellikle durulmuş ve bu kazılar neticesinde kaleme alınan kaynak kitaplara ve diğer birçok esere ulaşılmıştır.²

"Milet işi" seramiklerle ilgili F. Sarre, K. Otto Dorn, O. Aslanapa, G. Öney ve A. Altun'un yayınları gibi³ birçok eser de incelenmiş, ancak form çizimlerinin bulunmaması nedeniyle, bu yayınlardaki örnekler çalışmamıza dahil edilememiştir. İznik seramikleri hakkında en kapsamlı çalışmalardan biri de şüphesiz ki N. Atasoy ve J. Raby'e aittir.⁴ Ancak, bu çalışmada verilen form çizimleri, genellikle 16. yüzyıl ve daha sonrasındaki Osmanlı Dönemi İznik seramiklerine aittir. "Milet işi" seramiklerin formları hakkında bugüne kadar fazla bir çalışma bulunmamakla birlikte en kapsamlı yayın, "*Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler*" adlı makalesi ve diğer çalışmaları ile N. Özkul Fındık'a aittir.⁵ Ayrıca B. Demirsar Arlı'nın çalışmaları ve Kazı Sonuçları Toplantılarındaki *İznik Çini Fırınları Kazısı* bildirileri de çalışmamız için önemli bir kaynak olmuştur.⁶ Bunların dışında "Milet işi" seramikler hakkında hazırlanmış birçok makale taranmış ve bunlardan yararlanılmıştır.⁷

1 Demirci, 2006; Dönmez, 2010; Duran, 2007.

2 Watson, 2006; Öz, 1950; Arık ve Arık, 2007; Kürkman, 2005; Yılmaz, 2012; Bulut, Demir ve Ünal, 2000, 127-147; Aslanapa, 1977; Lane, 1947; Lane, 1957.

3 Sarre- Wulzinger ve Wittek, 1935; Öney, 1976; Öney, 2007a; Öney, 2007b; Aslanapa, 1965a; Aslanapa-Altun ve Yetkin, 1989; Aslanapa, 1965b, 391-399; Altun, 1991; Altun, 1998; Aslanapa, 1967, 135-142; Otto-Dorn, 1957

4 Atasoy ve Raby, 1989

5 Özkul Fındık, 2001a, 419-436; Özkul Fındık, 2001b; Özkul Fındık, 2007a, 237-248; Özkul Fındık, 2002a, 105-113; Özkul Fındık, 2007b, 233-240; Özkul Fındık, 2002b, 605-620; Özkul Fındık, 2014a, 252-264

6 Demirsar Arlı ve Altun, 2009, 359-377; Demirsar Arlı ve Altun, 2008; Demirsar Arlı, 2005, 347-354; Demirsar Arlı, 2012, 85-92. (Araştırmacının kazı sonuçları toplantılarında yayınladığı diğer bütün çalışmaları taranmış, bu çalışmalarında çizimleri ile birlikte verilen bütün Milet işi seramikler çalışmamıza dahil edilmiştir.)

7 Gök-Gürhan, 2007, 109-131; Gök-Gürhan, 2011, 301-321; Vroom, 2005, 156-157; Bakırer(a), 96-108; Bakırer (b), 2-108; Bilici, 2001, 108-132; Ettinghausen, 1965, 218-229; Özüdoğru

“Milet İşi” Seramikler

Anadolu Beylikleri ve Erken Osmanlı Devirlerinin ürünleri olan bu seramiklerin, “Milet işi” olarak adlandırılması bir yanlış tanımlama üzerine temellenmiştir. İlk defa 1935 yılında F. Sarre, bu seramiklerin Beylikler Dönemi’nin ürünleri olduklarını belirtmiş ve “Milet işi” olarak adlandırmıştır.⁸ Fakat O. Aslanapa’nın 1963-1964 yıllarında başlattığı İznik Çini Fırınları Kazıları’nın sonucunda bulunduğu fırınlar ve binlerce yanık, bozuk, birbirine yapışmış, boyanmamış veya sırlanmamış parçalar, sıra yapışmış üçayaklar, hammadde, fırın malzemesi, ısı ölçen dereceler ve sır kümeleri, bu tip seramiklerin asıl üretim merkezinin İznik olduğunu kesinlikle ortaya koymuştur.⁹ Son yıllarda B. Böhlendorf Arslan ve S. Gök, Milet’te seramik üretiminin Beylikler Dönemi’nde var olduğunu belirtmişlerdir. B. Böhlendorf Arslan, 1977 yılında Milet’te bulunan Piskoposluk Sarayı’nın kazılması sonucunda 1,5 m kalınlığında bir dolgu toprağın altında bulunan çömlekçi atölyelerinin 14. ve 15. yüzyıllara tarihlendiğini ileri sürer.¹⁰ Burada bulunan yoğun kül ve atölye atıkları, hatalı fırınlanmış parçalar, çok sayıda üçayak ve kâse kalıpları Arslan’ın görüşlerini desteklemektedir.¹¹ S. Gök ise tespit ettiği yarı mamul ürünlerle bu iddialara ek bilgiler sunar.¹² M. Paker, “Milet işi” isminin yerine “*Anadolu Beylikler Devri Keramikleri*” ismini önererek, halkın ihtiyaçlarına cevap vermek için oldukça seri ve aceleyle üretilmiş olduklarını, İznik dışında da yapıldıklarını veya ihraç edildiklerini belirtmektedir. Kütahya, Milet, Konya, Antalya, Silifke, Malatya, Bursa ve İstanbul’da çıkarılan parçalardan “Milet işi” seramiklerin yayıldıkları alanların genişliği de anlaşılmaktadır.¹³ Ayrıca 2002 yılında Bergama’da Kızıl Avlu olarak adlandırılan tapınağın çevresinde ortaya çıkarılan “Milet işi” seramik parçaları ve fırın malzemeleri, burada da üretimin var olabileceğini düşündürmüştür.¹⁴ Erken Osmanlı ve Beylikler devrinde İznik, Kütahya, Milet gibi merkezlerden başka Çanakkale’de de üretimin var olduğu bilinmektedir.¹⁵

ve Özüdoğru, 1991, 161-176; Redford, 2001, 362-396; VonWartburg, 2001, 362-396; François, 2011, 294-329; Meriç, 1995, 28-31; Satır, 2007, 1-12; Uysal, 2008, 1-27; Güler, 2005, 159-167; Böhlendorf Arslan, 2007, 87-99; Turan Bakır, 2007, 279-309; Çorum, 1982, 1-5; Çorum, 1976, 279-294; Altun, 2007, 309-325; Yılmaz, 2009, 25-42; Yılmaz, 2010a, 39-57; Şahin, 1980, 259-284; Paker, 1965, 155-181; Yılmaz, 2010b, 721-730; Yalman, 1996, 179-186; Kolsuk, 1976, 73-91

8 Sarre, 1935, 69-75

9 Aslanapa, 1965b, 391

10 Böhlendorf Arslan, 2007, 88

11 Wiener- Müller, 1979, 161-290

12 Gök-Gürhan, 2011, 301-321

13 Paker, 1965, 155

14 Yılmaz, 2012, 28

15 Uysal, 2008, 13-27

“Milet işi” seramiklerde kullanılan hamurun rengi kırmızı olup bazı parçalarda fırınlamadan dolayı farklı tonlar görülebilmektedir. Yayınlardan takip edebildiğimiz kadarıyla, O. Aslanapa, M. Paker ve B. Çorum, İznik’te bulunan “Milet işi” seramiklerin yumuşak, kırmızı ve kaba hamurlu olduklarını söylemişlerdir.¹⁶ N. Özkul Fındık, İznik Roma Tiyatrosu Kazıları’nda bulunan Osmanlı seramikleri ile ilgili hazırladığı kitabında, “Milet işi” seramiklerin hamurunun ince ve az gözenekli olduğunu, siyah ve beyaz renklerde küçük taşçıklar ve kuvars taneleri ile orta katkılı, sert ve orta dokulu olduklarını belirtmiştir.¹⁷ B. Demirsar Arlı ise İznik’te bulunan “Milet işi” seramiklerinin kırmızı, sık dokulu ve az gözenekli, orta katkılı olduklarını ifade eder.¹⁸ Milet’te ortaya çıkarılan ve Milet’te üretildiği iddia edilen seramikleri B. Böhlendörf Arslan iki gruba ayırır. Birinci grubun açık kahverengi hamura sahip ince, mika katkılı ve hantal olduğunu ve bunun Milet’te bulunan kilin özelliği olduğunu; ikinci grubun ise açık kahverengi renkte katkısız olduğunu söyler.¹⁹ S. Gök ise Milet’te üretilen “Milet işi” seramikler için “açık kırmızı renkli, mika katkılı, gözenekli hamurlu” ifadesini kullanır.²⁰ F. Şahin, Kütahya’da üretilen erken Osmanlı devri “Milet işi” seramiklerinin kırmızı hamurlu ve kuvars katkılı olduklarını belirterek, dikkatli bir şekilde yapılacak incelemelerde hamurun içinde homojen bir kuvars dağılımının görülebileceğini belirtir.²¹

Seramiklerin hamurundaki kabalıktan kaynaklanan pürüzleri düzeltmek²² ve dekorlayabilmek için kabın iç kısmına tamamen, arka kısmına ise ayak kısmına 2-3 cm kalana kadar astar çekilmiştir. Çekilen bu astar genelde ince, beyazımsı krem rengindedir.²³ “Milet işi” seramik buluntuların birçoğunda astar, hamurla ve sırla çok sıkı şekilde birleşmiş olmakla beraber bazı örneklerde, sırla birleşmeyerek kavlanmıştır. Kullanılan sırlar genelde, iç yüzeyde firuze sıraltına siyah boyalı bezemedeki seramikler dışında şeffaf, rensiz, ince ve pürüzsüzdür. Dış yüzey ise genelde rensiz olduğu gibi, sarımsı yeşil, parlak ve kaygan sırlı da olabilmektedir.²⁴

Kobalt mavi, “Milet işi” seramiklerin bezemesinde en fazla kullanılan renk olarak karşımıza çıkmaktadır. O. Aslanapa, bu seramiklerin dekorlarında en çok görülen rengin açık ve koyu kobalt mavisi olduğunu, bunun koyulaştıkça laciverde döndüğünü belirtmiştir.²⁵ Tek renk boyalı “Milet işi” seramiklerde kobalt mavisi, yeşil ve siyahın kullanıldığı görülmekte, iki renkli boyamanın yapıldığı seramiklerde ise kobalt mavisinin

16 Aslanapa,1965b, 391; Paker, 1965, 158; Çorum, 1982, 1; Çorum, 1976, 279-294

17 Özkul Fındık, 2001b, 76; Özkul Fındık, 2001a, 419

18 Demirsar Arlı, 2009, 87

19 Böhlendörf Arslan, 2007, 92

20 Gök-Gürhan, 2011, 302

21 Şahin,1980, 262

22 M. Paker,1965, 158

23 M. Paker, 1965, 156; Özkul Fındık, 2001a, 419

24 Özkul Fındık, 2001b, 76; Özkul Fındık, 2001a, 419

25 Aslanapa,1965b, 395

yeşil, firuze, manganez moru, siyah ve kırmızı renklerle birlikte kullanıldığı örneklerle rastlanmaktadır. Selçuklu geleneğinin devamı olarak düşünülebilecek *firuze sıraltına siyah boyalı* “Milet işi” seramikler de oldukça boldur.²⁶

“Milet işi” seramiklerin bezemesinde, dekorlar genel olarak üç yöntemle oluşturulmuştur. Bunlardan ilki, çizilen desenlerin bir kontur içine alınarak verilmesidir. İkinci yöntem, konturların ince uçlu aletler tarafından kazınmasıyla (sgraffito-kazıma) oluşturulmasıdır. Üçüncü yöntem ise kontursuz olarak ele alınan desenlerin fırça darbeleriyle oluşturulmasıdır.²⁷ “Milet işi” seramikler içinde slip tekniğinin de kullanıldığı bilinmektedir.²⁸ Ayrıca mavi ve yeşil tek renk boyalı örneklerde, boyalar akarak, büyük renk lekeleri halinde yüzeye yayılmış, böylece akıtma tekniğine yakın denemeler olarak adlandırılabilir desenler de oluşturulmuştur.²⁹

“Milet işi” seramiklerde renk ile motif ve kompozisyon arasında sıkı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkarılmıştır. Öyle ki bazı renklerde ele alınan motif ve kompozisyonun, diğer bir rengin kullanıldığı “Milet işi” seramiklerde kullanılmadığı görülmüştür.³⁰ Bu seramiklerde büyük bir yaratma gücünün varlığı, hemen hemen her parçada farklı dekorlar bulunmasından anlaşılabilir.³¹ Bitkisel bezemeli “Milet işi” seramiklerde çiçek, yaprak, rumi, palmet ve kıvrık dallardan oluşan motifler kullanılmıştır. Geometrik bezemenin kullanıldığı seramiklerde ise rozet, altıgen, yıldız, meander ve dikey hatlı geometrik bezemelere yer verilmiştir. Erken tarihli uygulamalarda geometrik motiflerin daha fazla oluşu dikkat çekicidir. Ayrıca, gelişmiş güzel boyamalarla düzensiz işçiliğe sahip olan geç dönem örnekleri de vardır.³² Figürlü bezemelerin yer aldığı “Milet işi” seramik örneklerde ise balık ve kuş figürleri karşımıza çıkmaktadır.³³

“Milet İşi” Seramiklerde Saptanan Form Tipleri

Çalışmamızı hazırlarken taradığımız kaynaklarda çeşitli kazı alanlarında ortaya çıkarılmış ve çizimleri verilerek tanıtılmış seramikler üzerinde durduk. Bu kaynaklarda yer alan benzer örneklerin farklı form adları altında verildiğini tespit ettik. Bu doğrultuda, bulduğumuz aynı tipteki seramikleri, önerdiğimiz form başlıkları altında toplayarak, meydana gelebilecek kavram kargaşasını önlemeye çalıştık. Yaptığımız çalışma sonunda “Milet işi” seramiklerin açık formlu kap tiplerine ait 13 farklı form başlığı oluşturarak, bu form içinde yazarların tanıttıkları seramikler hakkındaki görüşlerine de yer verdik.

26 Aslanapa, 1965b, 395; Özkul Fındık, 2007b, 237; Özkul Fındık, 2001b, 76; Altun, 1991, 10; Yılmaz, 2012, 29

27 Parker, 1965, 159; Aslanapa, 1965b, 395-397

28 Altun, 1991, 9

29 Özkul Fındık, 2001b, 78

30 Özkul Fındık, 2001b, 76

31 Bazı örnekler için bkz. Aslanapa, 1965b, 397

32 Özkul Fındık, 2007b, 237

33 Çorum, 1982, 1-3; Özkul Fındık, 2007b, 237; Özkul Fındık, 2001a, 420; Öney, 1976, 123-124

1. Yayvan gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profile sahip geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklar

Çalışmamız kapsamında bu forma sahip olan 15 adet seramiğe rastlanmıştır. Bu formdaki örnekler, N. Özkul Fındık, G. Yılmaz ve S. Gök'ün sırasıyla İznik (Roma Tiyatrosu), Edirne ve Balat İlyas Bey Külliyesi kazılarında bulunan eserlerin çizimleridir. Ayrıca üç adet örnek de J.W. Hayes tarafından Saraçhane kazılarını konu alan çalışmasında yayınlanmıştır. N. Özkul Fındık, kitap ve makalesinde bu forma sahip toplam 6 adet seramik örneğine yer vermiştir. Bu örneklerin ağız çapları 27,5 cm ile 28 cm arasında, kaide çapları (ölçülebilen) 8 cm, kaide yükseklikleri 1,3 cm (ölçülebilen), yükseklikleri 6,8 cm (ölçülebilen) olarak verilmiştir. (Tablo 1/6-9, 11-12) İznik Tiyatro Kazılarında tespit edilen örneklerin İznik'te üretildikleri bilinmektedir. Yazar, İznik üretimi olan bu eserlerin formlarının, *düz dipli, yarım küresel formlu gövdenin üstte keskin profil yaparak dışa çekik ağız kenarıyla sonlandığını ve ağız kenarının "S" biçimli ve basit olduğunu* belirtmiştir.³⁴

"Edirne Müzesi Osmanlı Seramikleri" adlı çalışmada G. Yılmaz, bu forma sahip eserlerin çiziminin bulunduğu beş adet örneği tanıtmıştır. (Tablo 1/1-5) Bu seramiklerin ağız çapları 30,3 cm ile 32,2 cm arasında, kaide çapları 9 cm ile 10,2 cm arasında, kaide yükseklikleri 1 cm ile 1,2 cm arasında, yükseklikleri 6,6 cm ile 8,2 cm arasında değişmektedir.

Yılmaz, çalışmasında üretim yerini tam olarak işaret etmese de bu seramiklerin, İznik Tiyatro Kazısı ve İznik Çini Fırınları Kazısı'nda bulunan örneklerle yakın benzerlikler içinde olduğunu belirtmiştir. Bunun dışında seramiklerin ortaya çıkarıldığı alanın 4 m kuzeyinde bir sur kapısı tespit edildiği için, seramiklerin nehir yoluyla sevk edilmek üzere şehre getirildiğini ve burada depolanmış olabileceğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla bu seramiklerin de İznik üretimi olabileceklerini akla getirmiştir. Yılmaz, çalışmasında değerlendirdiği örnekleri tipolojik olarak sınıflandırmış, kaseleri ve tabakları A tipi, B tipi olmak üzere iki tipe ayırmıştır. Çalışmasında A tipi tabak sınıfına giren ve bizim

Resim 1 - Yayvan gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profile sahip geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklarda bezeme örneği (S. Gök'ten)

34 Özkul Fındık, 2001b, 312; Özkul Fındık, 2001a, 419-436

ele aldığımız beş adet seramiğin formlarını “ağız kenarı yaklaşık 90°'lik açıyla, tabana paralel şekilde keskin profil vermekte, dudak kenarı ise hafifçe yukarı kıvrılarak yükselir” şeklinde açıklamıştır.³⁵

S. Gök'ün çalışmasında yer alan ve Balat'ta bulunan seramiğin ağız çapı 29 cm, mevcut yüksekliği ise 4 cm'dir. (Tablo 1/10) Yazar, çalışmasında seramiğin formunu “dışa çekik ağızlı çukur gövdeli tabak” olarak tanımlamıştır.³⁶

J. W. Hayes'in kitabında yer alan üç örneğin ağız çapları 24,6 cm ile 30 cm arasında, kaide çapları 7,8 cm ile 9 cm arasında, kaide yükseklikleri 1 cm ile 1,5 cm arasında, yükseklikleri 5,8 cm ile 7 cm arasında değişmektedir. Yazar, bu örneklerin formları için “ağız kenarı yatay şekilde düz, dudak kısmı çengel şekli verilmiş tabak” ifadesini kullanmıştır.³⁷ (Tablo 1/13-15)

Yazarların tanıttıkları seramiklerin formları hakkında farklı tanımlar yaptığımız gördüğümüz bu örneklerin tümü için Yayvan gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profile sahip geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklar form ismini önermekteyiz. Bu seramikleri form açısından karşılaştırdığımız zaman Edirne ve İznik'te bulunan seramiklerin ağız çaplarının, yüksekliklerinin, kaide çapı ile kaide yüksekliklerinin birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca kaide şekillerinin de benzer olduğu anlaşılmıştır. Bunun dışında, İstanbul'da bulunan bazı örneklerin boyut olarak daha küçük yapıldıkları saptanmıştır.

Bu örneklerin **bezeme özellikleri** incelendiğinde; Edirne'de bulunan beş adet örneğin süslemesinde genel olarak farklı bitkisel bezemeler kullanılmış, bir örnekte ise köşk tasvirine yer verilmiştir. Bütün seramiklerin merkezinde genelde, bir madalyon içine alınmış altı ya da sekiz yapraklı rozet yer almaktadır. İki örnekte, merkezdeki rozetin etrafını ışınal bezeme çevreler. İki örnekte de, merkezde bir rozetten kaynaklan ve tüm gövdeyi yelpaze biçiminde saran bitkisel bezeme kullanılmıştır. Bu süslemenin çok yakın benzeri, aynı form grubundaki İznik'te bulunmuş bir seramiğin bezemesinde de kullanılmıştır. Diğer örneğin ise bitkisel bezemeye sahip olduğu anlaşılmaktadır. S. Gök, Balat'ta tespit ettiği tabağın geniş ağız kısmında ışınal ve eğik hatlardan oluşan geometrik bir bezeme olduğunu belirtmiştir. Seramiğin gövde kısmında ise iç içe yerleştirilmiş “L” şekillerine benzeyen motiflerin kullanıldığını, dış tarafta ise iki sıra patlıcan moru rengindeki paralel çizgilerin arasında yeşil renkte dalgalı hatların bulunduğunu ifade etmiştir.³⁸ Saraçhane kazılarında bulunan örneklerin bezemesinde, genellikle merkezdeki bir rozetin etrafında kobalt mavisi ve patlıcan moru renklerle yapılmış çeşitli bitkisel unsurlar kullanılmakla beraber, bazı örneklerde bezemelerin

35 Yılmaz, 2012, 33

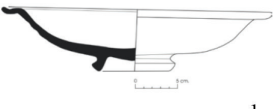
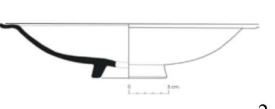
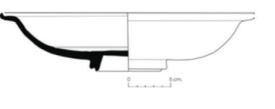
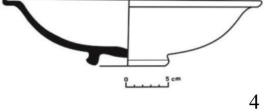
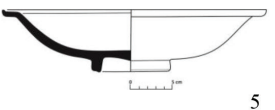

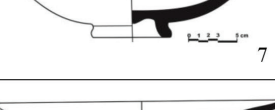

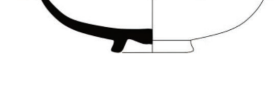
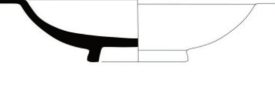
36 Gök Gürhan, 2011, 317

37 Hayes, 1992, 239

38 Gök Gürhan, 2011, 317

kazımlarla (sgraffito) oluşturulduğu anlaşılmaktadır.³⁹ Örneklerin süsleme özellikleri göz önüne alındığında, İznik ve Edirne’de üretilen **yayvan gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profile sahip geniş ağız kenarlı, halka kaideli** tabaklardan üçünde çok benzer süslemenin uygulandığı anlaşılmıştır. Bu üç örnekten ikisi Edirne’de, biri İznik’te yer alır. İstanbul’da (Saraçhane) bulunan örnekler, bu forma sahip seramiklerin süslemesinde kazıma tekniğinin de kullanıldığı anlamamızı sağlamıştır.

Tablo 1

1. Yayvan gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profile sahip geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklar		
		
1	2	3
		
4	5	6
		
7	8	9
		
10	11	12
		
13	14	15
<p>1-5: Edirne Kazısı (G. Yılmaz’dan) 6-9: İznik Roma Tiyatrosu Kazısı (N. Özkul Fındık’tan) 10: Balat İlyas Bey Kazısı (S. Gök’ten) 11-12: İznik Roma Tiyatrosu Kazısı (N. Özkul Fındık’tan) 13-15: Saraçhane Kazıları (J.W. Hayes’ten)</p>		

39 Hayes, 1992, 239-242

2. Yayvan gövdeli, dışa çekik profilli geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklar

Çalışmamızda sözü edilen forma sahip dokuz adet tabağa ait çizimlere ulaşılmıştır. Bu örnekler ağız yapıları bakımından farklılık gösterdiği için, 2 tanesini *dışa çekik profilli, geniş ve düz ağız kenarlı örnekler*, diğer yedi tanesini ise *dışa çekik profilli geniş ve açılı ağız kenarlı örnekler* alt başlıkları altında inceledik. Dışa çekik profilli, geniş ve düz ağız kenarlı örnekler G. Yılmaz'ın çalışmasında yer almaktadır. (Tablo 2-a/ 1-2) Bu örneklerin ağız çapları 30,3 cm ile 31,6 cm arasında, kaide çapları 9 cm ile 9,5 cm arasında, yükseklikleri ise 6,6 cm ile 7,1 cm arasında değişmektedir. Yazar, her iki seramiği de yaptığı sınıflandırma içinde A tipi tabak grubuna koymuş ve bu tipi; “ağız kenarı yaklaşık 90°'lik açıyla, tabana paralel şekilde keskin profil vermekte, dudak kenarının ise hafifçe yukarı kıvrılarak yükselir” şeklinde tanımlamıştır.⁴⁰

Çalışmamızda yer verdiğimiz yedi adet dışa çekik profilli geniş ve açılı ağız kenarlı örneklerden 1 adedi B. Demirsar Arlı ve A. Altun'un çalışmasında yer almaktadır. (Tablo 2-b/1) B. Demirsar Arlı'nın çalışmasında tanıttığı Milet işi seramiğin çiziminden maalesef kabın ölçülerini alamadığımız için değerlendiremiyoruz. Ancak bu seramiğin de İznik üretimi olduğu bilinmektedir ve İznik'te üretilen diğer örneklerle benzerlikler taşımaktadır.⁴¹

Aynı forma sahip üç örnek A. Dönmez'in yüksek lisans tez çalışmasında yer almaktadır. A. Dönmez'in tanıttığı örneklerin ağız çapları 29,1 cm ile 31 cm arasında, kaide çapları 8 cm ile 9,7 cm arasında, kaide yükseklikleri 1 cm ile 1,8 cm arasında, yükseklikleri 5,5 cm ile 7,5 cm arasında değişmektedir. (Tablo 2-b/2-4) Ağız kenarları geniş olan tabakların ağız kenarındaki profilli alanlar da 1,8 ve 1,9 cm olarak ölçülmüştür.⁴²

A. Dönmez, çalışmasında bu seramiklerin üretim yerleri hakkında net bilgi vermemiş, fakat özellikle balık figürlü “Milet işi” seramiklerin sadece İznik'te üretildiklerini Bengi Çorum'dan alıntı yaparak iletmıştır.⁴³ Dönmez, bu seramiklerin üretim yerlerinin İznik olabileceğini süsleme özelliklerine dayanarak belirtmiştir. Çalışmamızda benzer forma sahip ve İznik'te üretildiği kesin olan örneklerle dayandırılarak Bursa Müzesi'nde yer alan seramiklerin de İznik üretimi olabileceği konusu da desteklenmektedir.

S. Gök'ün çalışmasında tanıttığı bu formdaki seramiğin ağız çapı 30,4 cm, kaide çapı 7 cm, kaide yüksekliği 2,4 cm, yüksekliği 6 cm'dir. (Tablo 2-b/7) Gök, çalışmasında seramiğin formu için “*dışa çekik ağızlı çukur gövdeli tabak*” tanımını yapmıştır.⁴⁴

Dışa çekik profilli geniş ve açılı ağız kenarlı örneklerden Milet'te ortaya çıkarılan

40 Yılmaz, 2012, 42,72

41 Demirsar Arlı ve Altun, 2008, 359-377

42 Dönmez, 2010, 80-86, 90-92

43 Dönmez, 2010, 79

44 Gök Gürhan, 2011, 316

ve B. Böhlendorf Arslan tarafından yayınlanan bu forma sahip tabağın ağız çapı 25,9 cm, kaide çapı 8,5 cm, yüksekliği 6,6 cm ve hamur kalınlığı 0,5-1 cm'dir.⁴⁵ (Tablo 2-b/5)

N. Özkul Fındık bu forma sahip bir adet seramiğe çalışmasında yer vermiştir. Bu seramiğin ağız çapı 22,4 cm, yüksekliği 4,8 cm, kaide yüksekliği 1 cm'dir. (Tablo 2-b/6) Yazar, bu seramiğin formunu "Yarım küresel gelişen gövde üstte profil yaparak dışa çekik şekillenmiştir. Cidarlar basit ağız kenarına doğru incelmıştır." şeklinde tanımlamıştır.⁴⁶

Yayvan gövdeli, dışa çekik profilli geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklar form başlığını önerdiğimiz bu seramiklerde az sayıda olsa da küçük boyutlu örneklerin varlığı bilinmekle beraber, genelde 31 cm - 32 cm'ye varan ağız çaplarıyla büyük boyutlu yapıldıkları gözlenmiştir.

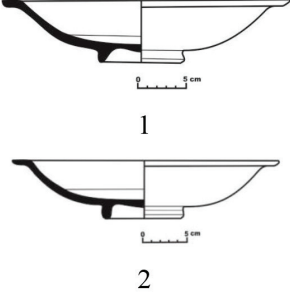
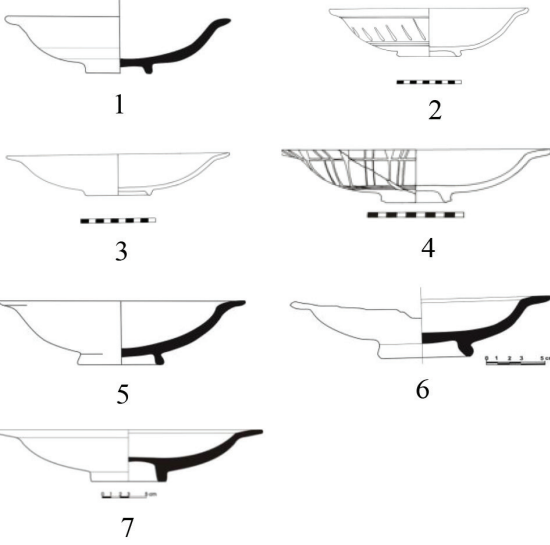
Resim 2 - Yayvan gövdeli, dışa çekik profilli geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklarda bezeme örneği (A. Dönmez'den)

Bu seramiklerin **genel bezeme özellikleri** incelendiğinde, balık figürü, serbest fırça darbeleriyle oluşturulmuş bitkisel bezeme, ince, uzun yapraklar ile bulut benzeri motifler, stilize yaprak benzeri motifler, ışınal bezemeler, içleri dolgulu üçgenler, meander, küçük benekler, tarama çizgiler gibi motiflerin kullanıldığı görülmüştür. Bununla birlikte bu forma sahip seramiklerde ortak bir bezeme repertuarının bulunmadığı ve hemen her seramikte ayrı bezeme unsurlarının kullanıldığı anlaşılmıştır.

45 Böhlendorf Arslan, 2008, 406

46 Özkul Fındık, 2001b, 312

Tablo 2

2. Yayvan gövdeli, dışa çekik profilli geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklar	
Ağız formuna göre sınıflandırma	
2-a. Dışa çekik profilli, geniş ve düz ağız kenarlı örnekler	2-b. Dışa çekik profilli geniş ve açılı ağız kenarlı örnekler
 <p>1</p> <p>2</p>	 <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p> <p>6</p> <p>7</p>
1-2: Edirne Örnekleri (G. Yılmaz'dan)	1: İznik Çini Fırınları Kazısı (B. Demirsar Arlı'dan) 2-4: Bursa T.İ.E.M (A. Dönmez'den) 5: Milet Örneği (B. Böhlendorf Arslan'dan) 6: İznik Roma Tiyatrosu Kazısı (N. Özkul Fındık'tan) 7: Balat İlyas Bey Kazısı (S. Gök'ten)

3. Küresel gövdeli, dışa çekik konik ağız kenarlı, halka kaideli kaseler

Çalışmamız kapsamında taradığımız farklı kaynaklarda bu forma sahip olan toplam 17 adet seramiğin çizimine rastlanmıştır.

G. Yılmaz'ın çalışmasında yer verdiği bu formdaki on adet seramiğin ağız çapları 19 cm ile 29,7 cm arasında, kaide çapları 7,5 cm ile 9,4 cm arasında, kaide yükseklikleri 1 cm ile 2 cm arasında, yükseklikleri 9,7 cm ile 14,2 cm arasında değişmektedir. (Tablo 3/1-7) Yılmaz, çalışmasında yaptığı tipolojik sınıflandırmada bu örnekleri A Tipi kase sınıfına koymuş ve bu tipin özelliklerini şöyle belirtmiştir: “A Tipi kaselerde ağız kenarı konik bir şekilde düz açılmakta ve hafifçe dışarıya dönmektedir.”⁴⁷

N. Özkul Fındık'ın kitabında tanıttığı üç örneğin ağız çapları 25,8 cm ile 28 cm arasında, kaidesi mevcut eserde kaide çapı 8,8 cm, kaide yüksekliği 1,4 cm, yükseklikleri 7,3 cm ile 11,5 cm arasında değişmektedir. (Tablo 3/9-10,13) Yazar, çalışmasında bu seramiklerden birinin çanak formunda olduğunu belirtmiş ve bu form için “Bu kaplar düz dipli olup, gövde yarım küreseldir. Ağız dışa doğru eğri ve ağız kenarı basittir.” tanımlamasını yapmıştır.⁴⁸

N. Özkul Fındık konuyla ilgili kaleme aldığı makalesinde bu forma sahip bir örnek vermiş; genel bir çizim altında ölçülerine ve diğer özelliklerine değinmemiştir. Form özelliklerini metin içerisinde anlatmış ve daha önce kitabından ulaşarak verdiğimiz bilgilere benzer bilgiler aktarmıştır.⁴⁹ (Tablo 3/8)

Bulduğumuz örnekler arasında **küresel gövdeli, dışa çekik konik ağız kenarlı, halka kaideli** forma sahip seramiklerin çizimlerinden bir adedi A. Dönmez'e aittir. Bu örneğin ölçüleri; ağız çapı 19,5 cm, kaide çapı 7 cm, yüksekliği 9,5 cm, kaide yüksekliği 1,7 cm'dir (Tablo 3/11) . Yazar bu form için “Ayak kısmı dışa doğru verevlidir. Şişkin gövdelidir ve dışa doğru hafifçe kıvrılan bir ağız vardır.” demiştir.⁵⁰

S. Gök'ün tanıttığı örneğinin ağız çapı 26 cm, mevcut yüksekliği ise 8,3 cm olarak ölçülmüştür.⁵¹ Yazar, çalışmasında katalog hazırlamamış, metin içerisinde anlattığı özelliklerde olan seramiklere atıf yaparak örnekler halinde vermiştir.

Resim 3 - Küresel gövdeli, dışa çekik konik ağız kenarlı, halka kaideli kaselerde bezeme örneği. (A. Dönmez'den)

47 Yılmaz, 2012, 34

48 Form Hakkındaki Bilgi İçin Bkz. Özkul Fındık, 2001b, 312

49 Özkul Fındık, 2001a, 419-436

50 Dönmez, 2010, 106

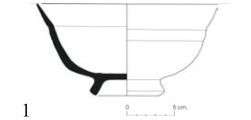
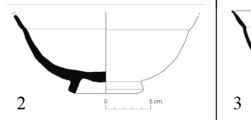
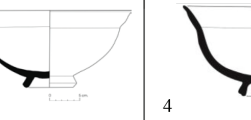
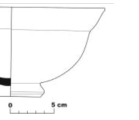
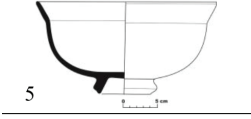
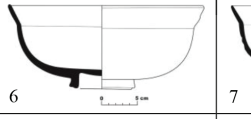
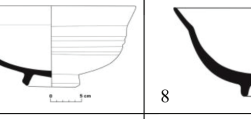
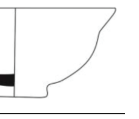
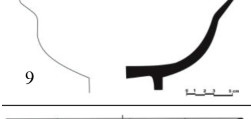
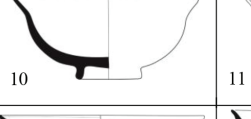
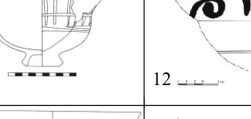

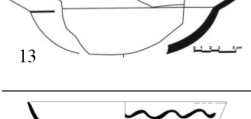

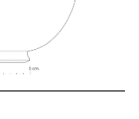

51 Gök Gürhan, 2007, 109-131

J. W. Hayes'in çalışmasında yer alan örneğin ölçüleri; ağız çapı 27,6 cm, kaide çapı 9 cm, yüksekliği 12 cm, kaide yüksekliği 1,5 cm'dir. (Tablo 3/17)

Yayınlarda ulaştığımız bu 17 seramiğin form özellikleri değerlendirildiğinde, **Küresel gövdeli, dışa çekik konik ağız kenarlı, halka kaideli kaseler** form başlığı altında toplanmaları uygun görülmüştür. Bu seramiklerin dördünün (İznik kazılarında bulunmuş) İznik üretimi olduğu kesindir. Ancak, Edirne ve Bursa örnekleri de, yazarların görüşleri ve bizim de tespitlerimiz ışığında İznik üretimi olmalıdır.⁵² Bu örnekler form benzerliği göstermektedir ve yakın ölçülere sahiptir.

Bu forma sahip **kaselerin bezemelerinde** bitkisel motifler ağırlıkta olmakla beraber, geometrik motiflerle bir arada kullanıldıkları gözlenmiştir. Daha önce belirttiğimiz motifler bu formdaki seramiklerde de karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte iki örnek dışında bütün seramiklerde bitkisel unsurların ağırlıkta olduğu da dikkat çekmektedir.

Tablo 3

3. Küresel gövdeli, dışa çekik konik ağız kenarlı, halka kaideli kaseler			
			
			
			
			
	<p>1-7, 16: Edirne Kazısı (G. Yılmaz'dan) 8: Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler (N. Özkul Fındık'tan) 9-10: İznik Roma Tiyatrosu Kazısı (N. Özkul Fındık'tan) 11: Bursa T.İ.E.M. örnekleri (A. Dönmezden) 12: Altınova Örneği (S. Gök'ten) 13: İznik Roma Tiyatrosu Kazısı (N. Özkul Fındık'tan) 14-16: Edirne Kazısı (G. Yılmaz'dan) 17: Saraçhane Kazısı (J.W. Hayes'ten)</p>		

52 Yazarların Görüşleri ve Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Yılmaz, 2012, 31-40; Dönmez, 2010, 220

4. Konik gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profilli geniş ağız kenarlı, (halka kaideli ?) kaseler

Çalışmamızda sayı olarak az ve dağılım yeri olarak sadece İznik örneklerinde karşımıza çıkan bu tipe ait seramiklere, N. Özkul Fındık'ın yayınlarında rastladık.⁵³ Fındık, konuyla ilgili çalışmalarında bu gruba ait çizimler kullanmıştır. Yazar, makalesinde bu örneklerin formlarını farklı tip gruplarına ayırmış, verdiği iki örnek çizim için ayrıntılı açıklama yapmamıştır. Fakat kitabında beş örneğe yer vererek bu seramiklerin ölçüleri ve formu hakkında daha ayrıntılı bilgiler vermiştir. Makalesindeki örnekler genel bir tipi işaret etmektedir ve ölçekleri yoktur. Kazılarda başka örneklerinin de olduğunu tahmin ettiğimiz bu gruba ait elimizde fazla veri olmadığı için, boyutları hakkında çok sağlıklı yorumlar yapmamız zorlaşmıştır. (Tablo 4/6-7)

Yazarın kitabında tanıttığı seramiklerin tamamının kaideleri bulunmadığı için kaide çapları bilinmemektedir. Mevcut kısımlardan alınan ölçülere göre; ağız çapları 25 cm ile 30 cm, yükseklikleri ise 3,3 cm ile 4,4 cm arasında değişmektedir. (Tablo 4/1-5) Yazar, bizim *konik gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profilli geniş ağız kenarlı, (halka kaideli?) kaseler* grubunda ele aldığımız örnekleri, farklı form tipleri altında tanıtmıştır. İlk form için “*Bu grupta bulunan kaplar düz dipli yarım küresel formlu gövde üstte keskin profil yaparak dışa çekik ağız kenarı ile sonlanır.*” ve diğer form için “*Düz dipli yarım küresel gelişen gövde üstte profil yaparak dışa çekik olarak şekillenmiştir ve cidarlar ağız kenarına doğru kalınlaşmış olup basit ağız kenarlıdır.*” tanımlamalarını yapmıştır.⁵⁴ Ancak, çizimlerden kaide kısımlarının mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Milet tipi örneklerin genel olarak halka kaideli olmasından yola çıkarak, ihtiyatlı bir yaklaşımla da olsa bu grubun da halka kaideli olabileceği kanısındayız.

Konik gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profilli geniş ağız kenarlı, (halka kaideli?) kaseler form adı altında verdiğimiz seramiklerin çizim örnekleriyle yalnızca İznik üretimi olan seramiklerde karşılaştık. Bu gruba dair örnekler arttıkça daha sağlıklı verilere ulaşabiliriz. Şu anki bilgilerimiz ışığında bu tip seramiklerin sadece İznik’e görüldüğü düşünülebilir.

Bu formdaki *seramiklerin bezemelerinde*; bir örnekte ağız kenarında meander motifi ve bir örnekte ağız kenarında eksenleri kaydırılmış üçgen şekilleri ile geometrik süslemenin bulunduğu, seramiklerin çizimlerinden anlaşılmıştır. İki örneğin çizimi ise tam olarak anlaşılamamakla beraber bitkisel bezemeli oldukları yazar tarafından belirtilmiştir. Bu forma sahip örneklerin süslemelerini tam ve detaylı olarak görmediğimizden, sağlıklı bir yorum maalesef yapamamaktayız. Fakat aynı üretim merkezli ve aynı formulu seramiklerde, ağız kenarlarındaki farklı bezeme unsurlarının, farklı bitkisel ve geometrik süslemelerin kullanıldığını gösteren örnekler olmaları bakımından önemlidirler.

53 Yazarın Görüşleri ve Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Özkul Fındık, 2001b, 309-317; Özkul Fındık, 2001a, 419-436

54 Özkul Fındık, 2001b,312

Tablo 4

4. Konik gövdeli, dıŖa çekik ve iç bükey profilli geniş ağız kenarlı, (halka kaideli ?) kaseler	
 <p>1</p>	 <p>2</p>
 <p>3</p>	 <p>4</p>
 <p>5</p>	 <p>6</p>
 <p>7</p>	
<p>1-5: İznik Roma Tiyatrosu Kazısı (N. Özkul Fındık'tan) 6-7: Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde bilinmeyen Bazı örnekler (N. Özkul Fındık'tan)</p>	

5. Yayvan gövdeli halka kaideli tabak/çanaklar

“Milet işi” seramikler arasında bu gruba ait üç adet seramiğin çizimine ulaştık. Bu örneklerden biri A. Dönmez’in çalışmasında yer almaktadır. Ağız çapı 23 cm, kaide çapı 8,2 cm, yüksekliği 5,8 cm, kaide yüksekliği 1,1 cm’dir. (Tablo 5/3) Yazar, örneğin formu için “*Ayak kısmı uzundur. Ağza doğru genişleyen bir formdadır.*” tanımını yapmıştır.⁵⁵ İki örnek ise J. W. Hayes’in çalışmasında karşımıza çıkmaktadır. Örneklerin ağız çapları 20 cm ile 21 cm, kaide çapları 5,7 cm ile 6,8 cm, yüksekliği 5 cm ile 5,7 cm, kaide yüksekliği 1,1 cm ile 1,2 cm arasında değişmektedir. (Tablo 5/1-2) Yazar, eserin formu için genel tanımlamalar kısmında herhangi bir ifadeye yer vermemiş, katalog kısmında ise sadece eserlerin bezemeleri hakkında bilgi vermiştir.

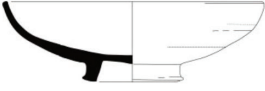

İznik ve İstanbul’da bulunan *Yayvan gövdeli halka kaideli tabak/çanakların* form olarak benzerliklerinin yanında, ölçülerinin birbirlerine çok yakın olması bakımından da dikkat çekmektedir.

Bu seramiklerde figürlü ve bitkisel bezeme kullanılmıştır. Merkezde, kuyruğu başına doğru kıvrık olan balık figürü verilmiştir. Balığı çevreleyen “V” şekillerine benzeyen biçimlerden oluşan bir bordür yer almaktadır. Gövde üzerinde bir, ağız kenarında iki sıra halinde düz ince hatlar görülür. Saraçhane örneklerinde, merkezde bir çiçek veya rozet, bunun etrafında çeşitli bitkisel unsurların kobalt mavisi ve firuze renginde verilmesiyle elde edilen bezemeye yer verilmiştir.

Resim 4 - Yayvan gövdeli, halka kaideli tabak/çanaklarda bezeme örneği. (A. Dönmez'den)

Tablo 5

5. Yayvan gövdeli halka kaideli tabak/çanaklar		
		
1	2	3
1-2: Saraçhane Kazısı örnekleri (J.W. Hayes'ten)		
3: Bursa T.İ.E.M örneği (A. Dönmez'den)		

⁵⁵ Dönmez, 2010, 93

6. Yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli tabaklar

Çalışmamız kapsamında az sayıda örneğine rastladığımız formlardan biri olan bu tipteki seramiklerin çizimleri sadece Yılmaz ve Hayes'in çalışmalarında (biretane) yer almaktadır. G. Yılmaz, tanıttığı örneğin formunu, yaptığı sınıflandırmada, B Tipi tabak formları içine koymuş ve bu tipteki tabakların özelliklerini şöyle belirtmiştir: "Ağız kenarı yumuşak bir profille dışarı açılmakta ve düz olarak sonlanmaktadır."⁵⁶ Tabakın ağız çapı 31,5 cm, yüksekliği 8,7 cm, kaide çapı 10 cm, kaide yüksekliği 1 cm'dir. Hayes'in çalışmasında⁵⁷ yer alan örneğin ağız çapı 20,5 cm, yüksekliği 6 cm, kaide çapı 7,2 cm, kaide yüksekliği 1,2 cm olarak ölçülmüştür.

Yılmaz'ın tanıttığı seramiğin merkezinde kanatları açık vaziyette bir kuş figürü yer almaktadır. Figürün gövdesi ve başı ince sarmallarla, kanatları ise paralel ince çizgilerle belirginleştirilmiştir. Zemindeki boşluklarda üç benek ve noktalar görülür. Figürün dışında kalan alanlar ise mavi konturlu sarmallarla doldurulmuştur. Hayes'in verdiği örneğin iç kısmında çeşitli bitkisel unsurlar ve ışnsal çizgilerin bir arada uygulandığı bir bezeme bulunmaktadır.

Resim 5 - Yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli kaselerde bezeme örneği. (G. Yılmaz'dan)

Yayvan gövdeli halka kaideli tabaklar (çanak) ile yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli tabaklarda bir özellik dikkatimizi çekti. Bu formlarda yer alan iki tabak da büyük boyutludur ve bunların bezemelerinde figürlü süslemeye yer verilmiştir. Genel anlamda kuramadığımız form-bezeme ilişkisi acaba boyut-bezeme ilişkisi olarak kurulabilir mi? Her ne kadar iki örnek üzerinden bu çıkarımı yapamamak da boyut-süsleme ilişkilerinin değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Ayrıca, Yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli tabaklarda daha küçük boyutlarda örneklerin olmasının da bu değerlendirmeyi yaparken gözden kaçırılmaması gereken bir husus olduğunu düşünmekteyiz.

Tablo 6

6. Yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli tabaklar	
	
1: Edirne Kazısı örneği (G. Yılmaz'dan)	2: Saraçhane Kazısı örneği (J.W. Hayes'ten)

56 Yılmaz, 2012, 33

57 Hayes, 1992, 239

7. Küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli kaseler

Çalışmamızı hazırlarken taradığımız farklı kaynaklarda örneğine en fazla rastladığımız bu forma ait toplam 28 adet eserin çizimini tespit ettik.

G. Yılmaz'ın “*Edirne Müzesi Osmanlı Seramikleri*” adlı çalışmasında tanıttığı bu formdaki yedi örneğin ağız çapları 17,4 cm ile 20 cm arasında, yükseklikleri 8 cm ile 9,7 cm arasında, kaide yükseklikleri 0,5 cm ile 1,5 cm arasında, kaide çapları 5,7 cm ile 7,8 cm arasında değişmektedir. (Tablo 7/1-6) Yazar, bu formu, yaptığı tipoloji içinde *A Tipi kaseler* sınıfına koyarak şu açıklamaları yapmıştır: “*A tipi kaselerde ağız kenarı konik bir şekilde düz açılmakta ve hafifçe dışarıya dönmektedir.*”⁵⁸

N. Özkul Fındık'ın “*İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri*” adlı kitabında tanıttığı bu formdaki 12 seramiğin ağız çapları 16 cm ile 30 cm arasında, yükseklikleri tüm olan örneklerde 9 cm ile 14,7 cm arasında, kaide yükseklikleri 1,3 cm ile 1,6 cm arasında, kaide çapları 9 cm ile 9,9 cm arasında değişmektedir. Yazar, bu örnekleri çalışmasının sonunda hazırladığı kap tipleri bölümünde Tip KI'in varyasyonları altında KI-1, KI-2, KI-3 olarak tanımlamıştır. Bütün örnekleri KI grubunda ele almış, bu örneklerin gövde yapılarının aynı olduğunu fakat ağız yapılarındaki farklılıklardan dolayı alt gruplara böldüğünü belirterek şu tanımlamaları yapmıştır: “*KI, yarım küresel gövdenin ağza doğru genişleyerek devam ettiği ve hafif dışa çekik kenarla sonlandığı tiptir. Ağız kenarı dışa çekik ve basitken KI-2'de gövde ağız kenarına doğru fazla genişlemeyerek çok hafif dışa çekik olup daha dik yükselmiş, ağız kenarı dışa kalınlaşmıştır. KI-3'de gövde yine yarım küresel olup üstte profil yaparak dışa eğimli kenarla sonlanmıştır.*”⁵⁹ Yazarın ağız kenarlarını ayrıntılarıyla ayırdığı bu örnekleri biz genel bir tipoloji altında ele aldık. (Tablo 7/7-18)

B. Böhlendorf Arslan'ın “*Keramikproduktion im Byzantinischen und Turkischen Milet*” adlı makalesinde tanıttığı örneğin ağız çapı 19,2 cm, yüksekliği 7,4 cm'dir.⁶⁰ Yazar, makalesinin katalog kısmında yer alan bu örneğin formu hakkında bilgi vermemiştir. (Tablo 7/20)

N. Özkul Fındık “*Milet İşi Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Formlar*” adlı makalesinde kataloglama yapmamış, örnekleri bezeme özelliklerine göre sınıflandırmış ve bu forma ait örneklerin var olduğunu belirterek bir tane örnek çizime yer vermiştir. Çalışmasında yer alan çizimin, örnek çizim olmasından dolayı ölçüleri bulunmamaktadır. Ancak, İznik kazılarında bu forma sahip seramiklerin ortaya çıkarıldığını göstermesi açısından önemli görülerek, bu örnek çizim çalışmamıza dahil edilmiştir. (Tablo 7/22)

A. Dönmez'in yüksek lisans tez çalışmasında adı geçen forma ait bir örnek yer almaktadır. Bu seramiğin ağız çapı 15,5 cm, kaide çapı 6,5 cm, yüksekliği 6,7 cm, kaide

58 Yılmaz, 2012, 34

59 Özkul Fındık, 2001b,312-313

60 Böhlendorf Arslan, 2008, 406

yüksekliği 1 cm'dir. Yazar, seramiğin formu için “*Şişkin gövdeli, ağza doğru genişleyerek yükselen bir formu vardır. Ayak kısmı çıkıntılıdır ve zeminle temas eden kısmında hafif bir bombe vardır.*” tanımını yapmıştır.⁶¹ (Tablo 7/21)

Bu forma sahip olan bir örnek de G. Yılmaz'ın “*St. Jean (Aziz Yuhanna) Kilisesi Atrium Kazılarında Bulunan Seramik Eserler*” adlı makalesinde yer almaktadır. Örneğin ağız çapı 25,4 cm, kaide çapı 8,5 cm, yüksekliği 13,6 cm kaide yüksekliği 2,4 cm'dir. Yazar seramiğin formunu “*Hafif dışa dönük ağızlı, derin gövdeli, halka kaidelidir.*” şeklinde ifade etmiştir.⁶² (Tablo 7/23)

Resim 6 - Küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli kaselerde bezeme örneği. (B. Böhlendorf Arslan'dan)

U. Maina, “*Eine neue Werkstatt Früher Türkischer Keramik-Miletware aus Pergamon*” adlı makalesinde Bergama'da bulunan örnekleri tanıtmış fakat katalog içinde daha çok seramiklerin bezemelerinden bahsederek formlarına değinmemiştir. Seramiğin ağız çapını 18,5 cm olarak veren yazar, farklı bir ölçü veya form özelliğinden bahsetmemiştir.⁶³

J. W. Hayes'in “*Excavations at Saraçhane in İstanbul*” adlı çalışmasında bu formda dört adet örneğe rastladık. Bu örneklerin ağız çapları 19,2 cm ile 27 cm arasında, yükseklikleri 9 cm ile 13 cm arasında, kaide yükseklikleri 1 cm ile 1,5 cm arasında, kaide çapları 7,4 cm ile 9,9 cm arasında değişmektedir. Yazar, bu örnekler için “*Küresel gövdeli, dik, dışa eğimli ağızlı.*” ifadeleri kullanıp daha erken tarihli olduklarını belirtmiştir.⁶⁴ (Tablo 7/25-28)

61 Dönmez, 2010, 101

62 Yılmaz, 2015, 774

63 Mania, 2006, 488.

64 Hayes, 1992, 239.

Yazarların farklı tanımlarla anlattıkları bu örnekleri, küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli kaseler adlı form başlığı adı altında topladık. Bu seramiklerin formları hakkında bir değerlendirme yaptığımızda, Edirne ve İznik kazılarında bulunan örneklerin ölçülerinin birbirlerine yakın oldukları göze çarpmaktadır. Her iki bölgede bulunan seramiklerin ağırlıklı olarak ağız çaplarının 22-24 cm arasında olduğu saptanmıştır. Kaide yükseklikleri de oldukça yakındır. Edirne’de bulunan örneğin kaide yüksekliği 1,5 cm iken İznik örneklerinden kaidesi ölçülebilen örneğin kaide yüksekliği 1,6 cm’dir. Milet’te bulunan örneğin ise daha küçük boyutlu olduğu saptanmıştır. Ağız çapının 19,2 cm’ye düştüğü görülmektedir. Bursa Müzesi’nde yer alan seramiğin ağız çapı daha dar olup 15,5 cm’dir. Tanıtılan örnekler arasında belki de ölçüleri bakımından en farklı olanı, ağız çapı 25,4 cm olan Efes’teki kasedir. Bu örnek haricinde, küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli kaselerin genelde ağız çaplarının daha küçük olduğu incelediğimiz örnekler ışığında saptanmıştır. Milet ve Efes’te bulunan iki örnek haricinde, bu gruba ait kaselerin, genel olarak İznik üretimi olduğu düşünülmektedir. Boyutları açısından da farklılık gösteren bu iki örneğin de yerel üretim olduğu araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir.⁶⁵

Küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli kaselerin bezemeleri ele alındığında, Edirne örneklerinde⁶⁶ ağırlıklı olarak bitkisel unsurların kullanılmasına karşın üçgenler, üç benekler, kafes bezemeler, çarkıfelek ve ışınsal bezemelerin de kullanıldığı anlaşılmıştır. Bitkisel bezemenin kullanıldığı örneklerde, altı yapraklı çiçek, gövdeyi yelpaze şeklinde saran bitkisel bezemeler, palmet, stilize dal ve yapraklar, lale ve çiçek demetleri gibi motiflere yer verilmiştir. İznik⁶⁷ örneklerinde de geometrik ve bitkisel unsurların birlikte kullanıldıkları görülmektedir. Milet buluntularında⁶⁸ ise sarmal bitkisel bezemelerin ve geçmeli çizgilerin bulunduğu görülmüştür. Saraçhane⁶⁹ kazılarındaki örneklerde altı kollu yıldız, dikey ve yatay ışınsal hatlar, dalgalı hatlar ve çeşitli bitkisel motiflerin bir arada kullanıldıkları görülmektedir. Verilen örneklerin bezemelerinde ışınsal doğrular, rozet ve çiçek gibi benzer motiflerin kullanıldığı gözlenmiştir.

65 Böhlendorf Arslan, 2008, 371-407; Yılmaz, 2015, 767-780

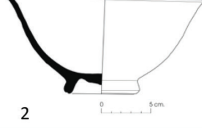
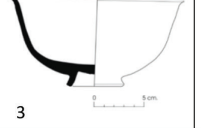
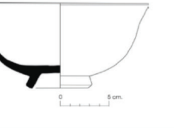
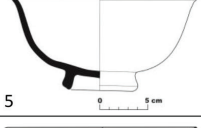
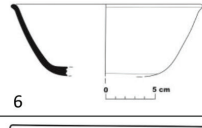
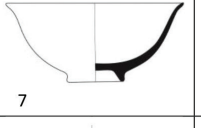
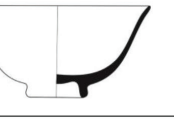
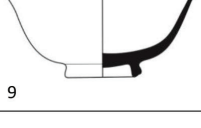
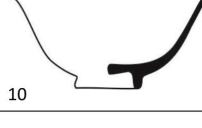
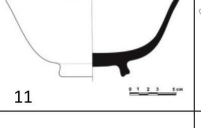
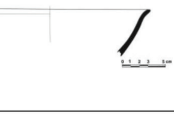

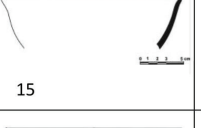

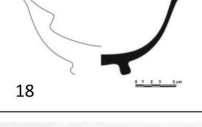
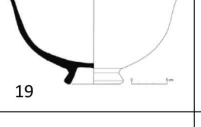

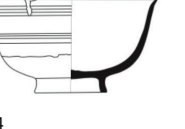
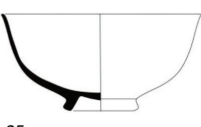
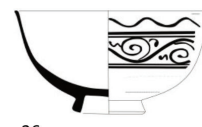
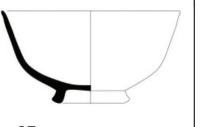
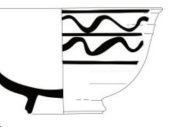
66 Yılmaz, 2012, 55,56, 61,70,71,74

67 Özkul Fındık, 2001b,312-313

68 Böhlendorf Arslan, 2008, 406

69 Hayes, 1992, 241,242

Tablo 7

7. Küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli kaseler			
			
			
			
			
			
			
			

1-6: Edirne Örnekleri (G. Yılmaz'dan)
7-18/22: İznik Tiyatro Kazısı Seramikleri (N.Özkul fındık'tan)
19/23: Efes Örneği (G. Yılmaz'dan)
20: Milet Örneği (B. Böhlendorf Arslan'dan)
21: Bursa T.İ.E.M. Örneği (A. Dönmez'den)
24: Bergama Örneği (U. Mania'dan)
25-28: Saraçhane Kazısı (J.W. Hayes'ten)

8. Küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, halka kaideli kaseler

N. Özkul Fındık'ın, “*Milet işi Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Tipler*” adlı makalesinde katalog kısmı hazırlamadan metin içinde verdiği bilgiler ve örnek çizimden, bu formun “Milet işi” seramiklerde kullanıldığını anlamaktayız. (Tablo 8/1-3) Yazar, İznik kazılarında yeşil tek renk bezemeli “Milet işi” seramiklerden çok az sayıda dip, kenar ve gövde parçalarının ele geçtiğini, buluntular arasında tam parça olmadığını, ağız kenarı parçalarından hareketle bu forma sahip bazı kaselerin üretildiğini tespit etmiştir.⁷⁰

Küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, halka kaideli kaselerle ilgili olarak taradığımız bazı kaynaklarda⁷¹ benzer örneklere biz de rastladık fakat örneklerin çizimi olmadığı için maalesef çalışmamızda yer veremedik. Ancak hem Kütahya hem de İznik örneklerinde bu formun karşımıza çıkması, bu formdaki seramiklerin İznik dışındaki diğer bölgelerde de üretilmiş olduklarını göstermektedir.

Bu forma sahip örnek ya da örnekler için, N. Özkul Fındık tarafından alt form tiplerine ayrılarak genel bir tanıtım yapılmıştır. Bu nedenle yayındaki üç örnek çalışmamıza dahil edilmiştir. Bu örnekler form çizimi olarak verildiğinden, bezemesi hakkında bir bilgi edinemedik.

Tablo 8

8. Küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, halka kaideli kaseler		
		
1-3: İznik Örnekleri (N. Ö. Fındık - <i>Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler</i>)		

9. Konik gövdeli, halka kaideli kaseler

İznik Tiyatro Kazıları ışığında “Milet işi” seramiklerde kullanıldığını gördüğümüz bir diğer form örneği de konik gövdeli, halka kaideli kaselerdir. N. Özkul Fındık kitap ve makalesinde “Milet işi” seramiklerde bu formun kullanıldığını belirtmiş, kitabının katalog kısmında bu forma sahip örnek tanıtmamış fakat kitabın sonundaki tipoloji kısmında varlığını örnek bir çizimle belirtmiştir. (Tablo 9/2) Makalesinde, bezemesinde kobalt mavisi-manganez moru renklerinin yer aldığı seramiklerde bu formun kullanıldığını ifade etmiş ve örnek bir çizimle formu tanıtmıştır.⁷² (Tablo 9/1)

70 Özkul Fındık, 2001a, 423

71 Kürkman, 2005, 35

72 Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Özkul Fındık, 2001b, 311-315; Özkul Fındık, 2001a, 424

Konik gövdeli, halka kaideli kase örneklerine sadece İznik üretimi olan seramiklerde rastladık. Bu bağlamda, “İznik dışında üretilmemiştir.” gibi kesin bir yargıdan şimdilik uzak durarak, İznik dışında üretildiğine dair kaynaklarda herhangi bir çizimli örneğe rastlamadığımızı belirtmeliyiz.

N. Özkul Fındık’ın kitap ve makalesinde birer tane olmak üzere, iki örnek çizimle tanıttığı seramiklerin bezemeleri ile ilgili resim ve bilgi verilmemesi dolayısıyla herhangi bir yorum yapılamamaktadır.

Tablo 9

9. Konik gövdeli, halka kaideli kaseler	
	
1: Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler (N. Özkul Fındık’tan)	
2: İznik Roma Tiyatrosu Kazısı (N. Özkul Fındık’tan)	

10. Küresel gövdeli halka kaideli kaseler

Taradığımız kaynaklarda, bu formda dokuz seramiğin çizimine ulaşılmıştır. Dönmez’in çalışmasında verdiği iki örneğin ağız çapları 16,6 cm ve 19,5 cm, yükseklikleri 8 cm ve 8,2 cm, kaide çapları 6,8 cm ve 7,7 cm, kaide yükseklikleri 1,1 cm ve 1,2 cm’dir. Yazar, bu örneklerden birinin formu için “Ayak kısmı uzundur, geniş ağızlı ayağa doğru daralan bir formu vardır.”, diğer örneğin formu için “Şişkin gövdeli, ağıza doğru genişleyerek yükselen bir formu vardır. Ayak kısmı dışa taşkındır.” tanımlarını yapmıştır.⁷³ (Tablo 10/2-3)

Fındık’ın kitabında bu forma sahip altı örneğin çizimine rastlanmıştır. Bu örneklerin hemen hepsi kırık parça olduğundan, mevcut ölçüler verilmiştir. Kaide kısımları mevcut olmadığından kaide ölçüleri tespit edilememiştir. (Tablo 10/4-9) Parçaların ağız çapları 9,5 cm ile 19 cm, yükseklikleri 3 cm ile 7,1 cm arasında değişmektedir. Yazar, bu örneklerden birini, yaptığı sınıflama içinde KI-2 sınıfına dahil etmiş ve bu grubun formunu “Gövde ağız kenarına doğru fazla genişlemeyerek çok hafif dışa çekik olup daha dik yükselmiş, ağız kenarı dışa daha kalınlaşmıştır.” şeklinde ifade etmiştir.⁷⁴ Bir örneği KVI-2 grubuna koymuş, “Yarım küresel gövdeli düz dipli, basık gövde kenara kadar genişleyerek devam etmiş, basit ağızlıdır.” tanımını yapmış ve bu formun daha çok, küçük boyutlu kaselerde karşımıza çıktığını belirtmiştir.⁷⁵ Diğer örnekleri ise KIV-1 grubu içinde

73 Dönmez, 2010, 96, 103

74 Özkul Fındık, 2001b, 313

75 Özkul Fındık, 2001b, 313

tanıtmış; bu formu “Gövdesi tek profilli, konik görünümlü kaselerdir. Gövde dipten gövdeye geçişte ve üst kısmında birer profil yapmıştır. Genel olarak gövde iç bükey koni şeklinde gelişmiştir.” ifadeleriyle anlatmıştır.⁷⁶

N. Özkul Fındık adı geçen makalesinde, kobalt mavisi-siyah boyalı ve boya kazıma bezemeli seramiklerde bu formun kullanıldığını belirtmiş ve örnek bir çizimle formu tanıtmıştır.⁷⁷ (Tablo 10/1)

Küresel gövdeli halka kaideli kase formlarının daha çok, orta veya küçük kaselerde kullanıldığı ve genellikle İznik üretimi seramiklerde karşımıza çıktığı anlaşılmıştır.

Bezeme özellikleri incelendiğinde, genellikle merkeze bir madalyon yerleştirilip, içinde altı veya dokuz yapraklı çiçek motiflerine yer verildiği görülmüştür. Bu seramiklerin dekorasyonunda ağırlıklı olarak stilize edilmiş bitkisel motifler bulunmakla beraber, içleri taranmış üçgenlerle oluşturulan geometrik kompozisyonlar da kullanılmıştır.

Resim 7 - Küresel gövdeli halka kaideli kaselerde bezeme örneği. (A. Dönmez'den)

Tablo 10

10. Küresel gövdeli halka kaideli kaseler		
<p>1: Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler (N. Özkul Fındık'tan) 2-3: Bursa T.İ.E.M. Örnekleri (A. Dönmez'den) 4-9: İznik Roma Tiyatrosu Kazısı (N. Özkul Fındık'tan)</p>		

76 Özkul Fındık, 2001b, 312-313

77 Özkul Fındık, 2001a, 428, 429

11. Konik gövdeli, iç bükey profilli, yüksek ve dik ağız kenarlı, halka kaideli (?) kaseler

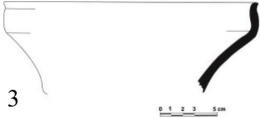

Kaynaklarda adı geçen forma sahip üç adet seramik örneğine rastlanmıştır. Bu örneklerin üçü de İznik üretimidir ve N. Özkul Fındık'ın yayınlarında karşımıza çıkmaktadır.

N. Özkul Fındık'ın kitabında verdiği örneğin ağız çapı 24 cm, yüksekliği 8 cm'dir. Yazar bu örneğin formu için "Gövdesi iki profilli, konik görünümlü kaseler bu tip içerisinde yer almaktadır. Gövde dipten gövdeye geçişte ve üst kısmında birer profil yapmıştır. Genel olarak gövde içbükey koni şeklinde gelmiştir. Gövde üstteki profilden sonra dik devam etmiş, içten ve dıştan incelmış ağız kenarlıdır." tanımını yapmıştır.⁷⁸ (Tablo 11/2-3) N. Özkul Fındık makalesinde yeşil renk boyalı Milet işi seramiklerde bu forma rastlandığını belirterek örnek bir çizime yer vermiştir.⁷⁹ (Tablo 11/1)

Konik gövdeli, iç bükey profilli, yüksek ve dik ağız kenarlı, halka kaideli (?) kaseler için yaptığımız tarama sonunda Milet işi seramiklerde çok az örneği olduğunu anladığımız bu formun, çizimlerine de şuna kadar sadece İznik kazılarında bulunan seramiklerin tanıtıldığı çalışmalarda rastladık.

Üç adet çizimine rastladığımız bu forma sahip **seramiklerin bezemeleri** de tam anlaşılammaktadır. N. Özkul Fındık'ın verdiği çizimlerden iki tanesi örnek çizim olarak çalışmasında yer almış, diğer örnek ise yeşil tek renk boyalı gruptan olup sadece bitkisel bezemeye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11

11. Konik gövdeli, iç bükey profilli, yüksek ve dik ağız kenarlı, halka kaideli? kaseler	
	
	
<p>1: Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler (N. Özkul Fındık'tan) 2-3: İznik Roma Tiyatrosu Kazısı (N. Özkul Fındık'tan)</p>	

78 Özkul Fındık, 2001b, 313

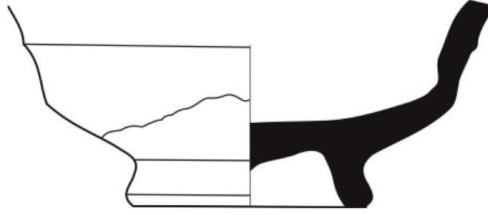
79 Özkul Fındık, 2001a, 423

12. Konik-kademeli çukur gövdeli halka kaideli kaseler

Milet işi seramiklerde kullanıldığını farklı araştırmalarda yayınlanan görseller sayesinde bildiğimiz bu formun çizim örneğine sadece U. Mania'nın çalışmasında rastladık.⁸⁰ Ağız kısmı kırık bir kase örneği olan bu seramiğin kaide çapı 7,6 cm olarak verilmiş, mevcut yüksekliği ve cidarı çizimlerde ölçek bulunmadığı için hesaplanamamıştır.

Yapılan çalışmalar ışığında⁸¹ Selçuklu Dönemi'ne ait seramiklerde kullanıldığını bildiğimiz bu formun Beylikler Dönemi'nde de kullanılmaya devam etmesi Selçuklu seramik sanatının Beylikler Dönemi üretimleri üzerindeki etkisini göstermektedir.

Mania'nın makalesinde yer alan örnekte bitkisel *bezemenin* var olduğu anlaşılmaktadır. Şeffaf sıraltına kobalt mavisi ile yapılan bezemede, gövdede bitkisel bezemenin kullanıldığı, ağız kenarında ise dikey hatların yer aldığı görülmektedir. Fakat yazarın makalesinde yer alan fotoğraflarda bezeme tam olarak anlaşılamadığı için bu fotoğrafları çalışmamıza aktaramadık.

Çizim 1 - Konik-kademeli çukur gövdeli halka kaideli kase örneği. (U. Mania'dan)

13. Konik-kademeli çukur gövdeli dışa çekik ve iç bükey profile sahip geniş ağız kenarlı [halka kaideli (?)] tabaklar

Yaptığımız çalışma sırasında örneğine sadece Mania'nın Bergama buluntularını tanıttığı makalesinde⁸² rastladığımız konik-kademeli çukur gövdeli tek tabak örneğinin ağız ve gövde kısmı mevcut olup, kaide kısmının diğer formlardaki tabaklarda olduğu gibi halka biçimli düzenlemeye sahip olması gerektiğini düşünmekteyiz. Yazar, örneğin ağız çapını 23 cm olarak vermiştir. Çizimde ölçek olmadığı için diğer ölçüler hakkında

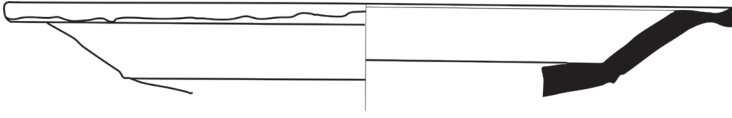
80 Mania, 2006, 475-505

81 Bilici, 2006, 513-523

82 Mania, 2006, 493

bilgi edinemiyoruz. **Yine Selçuklu Dönemi seramiklerinde kullanıldığını bildiğimiz bu formun Beylikler Dönemi'nde de karşımıza çıkması Selçuklu-Beylikler Dönemi seramik sanatı etkileşimlerini göstermesi açısından önemli bir örnektir.**

U. Mania'nın çalışmasında rastladığımız bu formdaki tek tabak örneğinin *bezemesi* tam seçilememekle birlikte küçük parçadan anlaşıldığı kadarıyla bir merkezden kaynaklanan bitkisel unsurların var olduğu görülmektedir.

Çizim 2 - Konik-kademeli çukur gövdeli tabaklar. (U. Mania'dan)

Sonuç

“Milet işi” seramiklerde kullanılan form tiplerini belirlemek ve sınıflandırmak maksadıyla gerçekleştirdiğimiz bu çalışma temelde bir kaynak taraması olarak hazırlanmıştır. “Milet işi” seramikleri tanıtan araştırma ve çalışmalarda yer alan örneklerin çizimleri ve bezeme özellikleri dikkatle taranmış, belirli form başlıkları altında toplanmıştır. Bu bağlamda çalışmalarda çizimleri ve form özellikleri verilmiş örnekler, 13 adet form tanımı içinde anlatılmıştır. Bazı form tanımlamalarında var olan çizimlerden elde edemediğimiz, seramiklerin kaide şekilleri veya ağız yapılarının yazıldığı yerlerin yanına soru işareti (?) koyduk. Bunu yaparken çizimlerden nasıl olduğu tam anlaşılmasa da genel form özellikleri itibariyle olması gerektiği şeklini belirtmeyi amaçladık.

“Milet işi” seramiklerde tabak ve kase gibi açık formu örnekler yoğunluktadır. Fazla olmamakla birlikte testi ve sürahi⁸³ gibi kapalı örnekler de karşımıza çıkar. Yılmaz'ın *Edirne Müzesi Osmanlı Seramikleri* adlı eserinde tanıttığı dört adet testi ve sürahi formlarından bir tanesi parçalar halinde bulunmuş ve yazar tarafından tamamlanarak tanıtılmıştır. Eser, aşağı doğru daralan konik boyunlu, şişkin küresel gövdeli forma sahiptir. Gövde üzerinde yer alan kulp izinden tek kulplu olduğu anlaşılmaktadır. Testinin ağız çapı yaklaşık 6 cm, mevcut yüksekliği ise yaklaşık 21 cm'dir. Bezeme olarak gövde ve boyun kısımlarında geometrik ve bitkisel bezeme unsurları bir arada verilmiş, boşluk kısımları ise ince spirallerle doldurulmuştur.⁸⁴ Diğer üç örnek ise birleştirilmiş parçalardan oluşan testi boynu ile kapalı forma ait olduğu anlaşılan ağız parçalarından oluşmaktadır. Bu örnekler, az sayıda da olsa “Milet işi” olarak adlandırılan seramik

83 Örnek için bkz. Yılmaz, 2012, 109-112; Türe, 2014, 225

84 Yılmaz, 2012, 110

grubuna ait kapalı formların örneklerini yansıtmaları açısından önemlidirler. Bunların dışında “Milet işi” seramikler içerisinde, kandil,⁸⁵ kapak,⁸⁶ oyuncak⁸⁷ (düdük?) gibi formlarla da karşılaşmaktadır.

Çalışmamız içinde “Milet işi” seramiklerde ve özellikle *yayvan gövdeli, dışa çekik profilli geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabak* formundaki seramiklerde büyüklü küçüklü üretimlerin bulunduğunu, fakat ağırlıklı olarak büyük formdaki seramiklerin var olduğunu belirtmiştik. Bizans Dönemi’nde ise, bireysel yemek yeme alışkanlıklarından da kaynaklı olarak form boyutlarının daha küçük olduğu araştırmacılar tarafından düşünülmektedir.⁸⁸ 13. yüzyılda özellikle İstanbul’un Latinler tarafından işgalinden sonra Bizans Devleti’nde yaşanan ekonomik sorunlardan dolayı insanların sadece et suyu veya çorba gibi yiyeceklerle beslenmek zorunda kaldıkları, buna bağlı olarak form boyutlarının küçüldüğü düşünülmektedir.⁸⁹ Bu anlamda geçiş döneminde zaman zaman Bizans etkisiyle daha küçük kaplar üretilmiş olması ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

Çalışmamız kapsamında formlarına ulaştığımız seramiklerin süsleme özellikleri değerlendirilmiştir. Bunun nedeni, herhangi bir forma özgü bezeme unsurunun bulunup bulunmadığı veya aynı unsurların farklı formlarda kullanılıp kullanılmadığı, dolayısıyla “Milet işi” seramik örneklerinde ortak olarak kullanılan süsleme öğelerinin varlığı gibi konular üzerinde durmaktır. Bu değerlendirmeleri yapmak için çalışmamızda yer alan seramiklerin her birinde kullanılan bezemeler tahlil edilmeye çalışılmış, bunlar form tiplerinin başlığı altında ele alınmıştır. Bazı örneklerin bezemesine ulaşamamızın sebebi, çalışmanın yazarının katalog içinde, yorum yapmamıza imkan sağlayacak bir resim ya da açıklama vermemiş olmasıdır. Diğer bütün seramiklerin bezemelerine ulaşılmış ve örnekler değerlendirmeye dahil edilmiştir.

“Milet işi” seramiklerin bezemesinde çok geniş bir motif repertuarının var olduğu bilinmektedir. Ele aldığımız “Milet işi” seramiklerde stilize edilmiş bitkisel biçimler, içleri taranmış veya farklı şekilli üçgen ve yıldız biçimli geometrik unsurlar, çiçek, rozet, ışınsal bezeme, üç benek, nokta, balık ve kuş figürleri, meander, dalga-kaya motifi, inci dizisi, stilize bulut, madalyon gibi çok çeşitli motifler yer almaktadır. Çalışmamız kapsamında incelediğimiz seramiklerin büyük bölümünde dış yüzey yarıya veya dip kısmına kadar astarlanmıştır. Bu zaten “Milet işi” seramiklerin genel anlamda bilinen bir özelliğidir. Fakat bizim çalıştığımız seramiklerde asıl ilginç olan dış taraflarında düz boyama veya süsleme olan hemen hemen bütün seramiklerde bu bezemelerin yeşil boya veya yeşil sır ile yapılmış olmasıdır.

85 Örnek için bkz. Aslanapa, Yetkin, Altun, 1989, 92

86 Örnek için bkz. Demirsar Arlı, 2012, 85-92

87 Örnek için bkz. Özkul Fındık, 2014a, 252-264

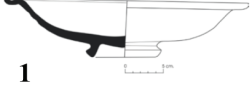
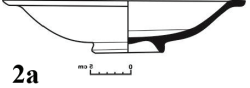
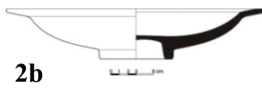

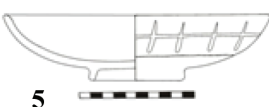
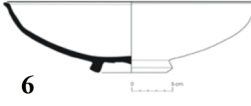
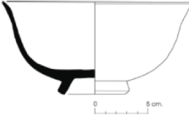
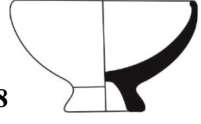
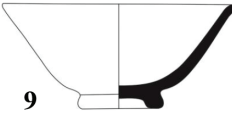
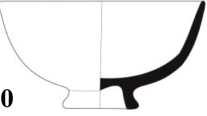

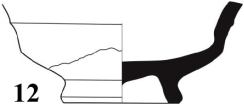
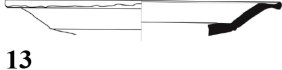
88 Özkul Fındık, 2014b, 142

89 Doğer, 2007, 709-727; Doğer ve Armağan, 2014, 34

Çalışmamızı yürütürken kaynaklarda 100 adet seramiğin çizimlerini dikkatlice inceleyerek “Milet işi” seramiklerde kullanılan özellikle tabak ve kase formlarını kendi içlerinde tipolojik olarak sınıflandırmayı amaçladık. Fakat bunu yaparken tespit ettiğimiz örneklerin bezemelerini de dikkatlice inceledik. Bu doğrultuda yaptığımız inceleme sonrasında ağırlıklı olarak bitkisel bezemenin kullanıldığı “Milet işi” seramik örneklerinde sadece bir forma ait süsleme biçimlerinin bulunmadığını, aynı motiflerin birden fazla farklı tabak veya kase formu seramiğin bezemesinde kullanıldığını tespit ettik. Örneğin, merkezde bir rozet ya da çiçekten kaynaklanan ve gövdeyi bir yelpaze şeklinde kaplayan stilize edilmiş bitkisel süslemeye, yayvan gövdeli, dışa çekik ve içbükey profile sahip geniş ağız kenarlı halka kaideli tabaklarda, küresel gövdeli dışa çekik konik ağız kenarlı halka kaideli kaselerde ve küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı halka kaideli kaselerde de rastlayabilmekteyiz. Gövdede ışınsal bezemelerin olduğu örnekler de birçok kase ve tabak formunda karşımıza çıkmaktadır.

“Milet işi” seramiklerde çok çeşitli motiflerin bezemede kullanıldığını daha önce de belirtmiştik. Bunun en önemli etkenlerinden biri şüphesiz yaratıcı zihniyet ve yeteneğe sahip ustaların ellerinde şekil almalarıdır. Bu ustaların Selçuklu, Bizans ve Beylikler dönemlerinde var olan bezeme repertuarlarına hakim olmaları da “Milet işi” seramiklerde çok farklı motif kullanımının etkenlerinden biridir. Bu seramiklerin genellikle günlük ihtiyaçları karşılamak için üretilmeleri de serbest fırça darbeleri ile çok sayıda motifin hızlı bir şekilde oluşturulmasına ortam hazırlamıştır.

Tablo 12

Milet İşi Seramiklerde Saptanan Form Tipleri		
		
		
		
		
		
<p>1- Yayvan gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profile sahip geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklar</p> <p>2- Yayvan gövdeli, dışa çekik profilli geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabaklar, a) Dışa çekik profilli, geniş ve düz ağız kenarlı örnekler b) Dışa çekik profilli geniş ve açılı ağız kenarlı örnekler</p> <p>3- Küresel gövdeli, dışa çekik konik ağız kenarlı, halka kaideli kaseler</p> <p>4- Konik gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profilli geniş ağız kenarlı, (halka kaideli?) kaseler</p> <p>5- Yayvan gövdeli halka kaideli tabaklar (çanak)</p> <p>6- Yayvan gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli tabaklar</p> <p>7- Küresel gövdeli, dışa çekik ağızlı, halka kaideli kaseler</p> <p>8- Küresel gövdeli, içe çekik ağızlı, halka kaideli kaseler</p> <p>9- Konik gövdeli, halka kaideli kaseler</p> <p>10- Küresel gövdeli halka kaideli kaseler</p> <p>11- Konik gövdeli, iç bükey profilli, yüksek ve dik ağız kenarlı, halka kaideli? kaseler</p> <p>12- Konik-kademeli çukur gövdeli halka kaideli kaseler</p> <p>13- Konik-kademeli çukur gövdeli dışa çekik ve iç bükey profile sahip geniş ağız kenarlı (halka kaideli?) tabaklar</p>		

KAYNAKLAR

- Altun, A.(1991), *Sadberk Hanım Müzesi (İznik Çini ve Seramikleri Bölümü)*, İstanbul, Vehbi Koç Vakfı, 8-48.
- Altun, A. (1998), *Osmanlı'da Çini Seramik Öyküsü*, İstanbul, İ.M.K.B. Yayınları.
- Altun, A. (2007), İznik Kazıları Işığında Osmanlı Çini ve Seramikleri, *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı*, Ed. Gönül Öney- Zehra Çobanlı, İstanbul, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 309-325.
- Arık, O. - Arık, R. (2007), *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*, İstanbul, Kale Grubu Kültür Yayınları.
- Aslanapa, O. (1965a), *Anadolu'da Türk Çini ve Keramik Sanatı*, İstanbul, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Aslanapa, O. (1965b), Kırmızı Hamurlu İlk Osmanlı Keramikleri (Milet işi Denilen Keramikler), Ankara, *Türk Kültürü* III /30, 391-399.
- Aslanapa, O. (1967), “Keramiköfen Und Figürliche Keramik Aus Kalehisar”, *Anatolica*, No:1, Auquire International Pour Les Civilisations de L'asie Anterieure, 135-142.
- Aslanapa, O. (1977), *Yüzyıllar Boyu Türk Sanatı (14. Yüzyıl)*, Ankara.
- Aslanapa, O. – Altun, A. - Yetkin, Ş. (1989), *The Iznik Tile Kiln Excavations (The Second Round 1981-1988)*, İstanbul.
- Atasoy, N., Raby, J. (1989), İznik Seramikleri, Londra, Alexandria Press (TEB) Türkiye Ekonomi Bankası.
- Bakırer, Ö. (a), The Medeival Glazed Pottery, *The Excavations At Korucutepe Turkey 1968-1970: Preliminary Report*, JNES, Vol. 33, No, 1, by the University of Chicago, 96-108.
- Bakırer, Ö. (b), The Medeival Pottery and Baked Clay Objects, *Final Report On The Excavations of the Universities of Chicago, California (Los Angeles) and Amsterdam in the Keban Reservoir, Eastern Anatolia 1968-1970*, Ph.D. Amsterdam-New York- Oxford, Ed. Maurits N. Van Loon, 2-108.
- Bilici, S. (2001), Alanya Tersanesi Seramik Buluntuları, *V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler*, Ankara, 108-132.
- Bilici, S. (2006), Sırlı Seramik Sanatı, *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı* (Ed. A. U. Peker-Z. K. Bilici), C.2, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 513-523.

- Böhlendorf Arslan, B. (2007), Beylikler Döneminde Milet'te Seramik Üretimi, *Konya Kitabı X*, Özel Sayı, Konya, 87-99.
- Böhlendorf Arslan, B.(2008), Keramikproduktion im Byzantinischen und Turkischen Milet, *ISTMITT* 58, 371-407.
- Bulut, L. – Demir, A. - Ünal, R.H. (2000), Ateşte Açan Çiçekler XIV.-ve XV. Yüzyıl Çini ve Seramik Sanatı, *Akdeniz'de İslam Sanatı Erken Osmanlı Sanatı Beyliklerin Mirası*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 127-147.
- Çorum, B. (1976), 1974 Yılında Bursa Müzesi Tarafından Müsadere Edilen İznik Seramikleri, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Yıllığı VI 1974-1975, İstanbul, 279-294.
- Çorum, B. (1982), Balık Figürlü Milet işi Keramikler, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Yıllığı XII, İstanbul 1-5.
- Demirci, İ. (2006), *2004-2005 Yılları Arasında İznik Roma Tiyatrosunda Ortaya Çıkarılan Erken Osmanlı Dönemi Milet İşleri Seramikleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirsar Arlı, B. - Altun, A. (2008), *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Osmanlı Dönemi*, Kale Grubu Yayınları, İstanbul.
- Demirsar Arlı, B. - Altun, A. (2009), İznik Çini Fırınları Kazısı 2007 Yılı Çalışmaları, *30. Kazı Sonuçları Toplantısı*, I, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 359-377.
- Demirsar Arlı, B. (2012), İznik Çini Fırınları Kazısında Ele Geçen Milet İşleri Olarak Tanınan Teknikteki Seramiklerin Değerlendirilmesi, Eskişehir, *Uluslararası Katılımlı XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, C. II., 85-92.
- Demirsar Arlı, B. (2005), İznik Çini Fırınları Kazısından İlgi Çekici Örnekler, İznik, *Uluslararası İznik Sempozyumu 5-7 Eylül 2005*, 347-354.
- Doğer, L. (2007), İşlev, Teknik ve Estetik Değerlendirmelerle Bizans Günlük Yaşamında Sırlı Seramik, *SERES 2007, IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri*, 26-28 Kasım 2007 Eskişehir, Bildiriler Kitabı, İstanbul, Türk Seramik Derneği Yayını, 709-727.
- Doğer, L.-Armağan, E. (2014), Bizans Döneminde Prousa (Bursa) ve Çevresinde Gündelik Beslenme Üzerine Bir Deneme, *Sanat Tarihi Dergisi*, XXIII/2, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 13-47.
- Dönmez, A. (2010), *Bursa Türk İslam Müzesi Koleksiyonundaki Seramikler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sos. Bil. Enst.

- Duran, Ö. (2007), *Çinili Köşk Koleksiyonu'nda Figürlü Seramikler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Ettinghausen, R. (1965), The Uses of Sphero-Conical Vessels in The Muslim East, *Journal of Near Eastern Studies* 24, Washington, 218-229.
- François, V. (2011), Assemblages De C ramiques Du D but Du XV. Et Du XVIII. Si cles a Damas, *Al-R fid n*, Tokyo, Vol. XXXII, 294-329.
- Gök-Gürhan, S. (2007), A Study of Byzantine and Ottoman Ceramic Fragments Found by Surface Survey North and West of Yel deđirmeni Mound 1997, *The Madra River Delta: Regional Studies on the Aegan Coast of Turkey*, Ed. Kyriacos Lambrianides and Nigel Spencer, The British İnstitute at Ankara, 109-131.
- Gök-Gürhan, S. (2011), 2007 ve 2008 Yıllarında Balat İlyas Bey K llyesi'nde Yapılan Kazı ve Temizlik  alışmalarında Ortaya  ıkarılan Seramikler, *Balat İlyas Bey K llyesi*, İstanbul, Söktař Yayınları, 301-321.
- Güler, A. (2005), Erken ve Geç Osmanlı Dönemi:  anakkale Seramikleri  zerine Bir Değerlendirme, *20. Arkeometri Sonuçları Toplantısı Konya 2004 Bildiriler*, Ankara, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 159-167.
- Hayes, J. W. (1992), *Excavations At Saraçhane In İstanbul 2: The Pottery*, Princeton University Press.
- Kolsuk, A.(1976), Osmanlı Devri  ini Kandilleri, *Türk Etnografya Dergisi*, S.XV, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 73-91.
- Kürkman, G. (2005), *Toprak, Ateř, Sır, Tarihsel Geliřimi, Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya  ini ve Seramikleri*, İstanbul, Suna ve İnan Kıraç Vakfı.
- Lane, A. (1947), *Early İslamic Pottery: Mesopotamia, Egypt and Persia*, London, Faber and Faber.
- Lane, A. (1957), *Later İslamic Pottery: Persia, Syria, Egypt, Turkey*, London, Faber and Faber.
- Mania, U. (2006), Eine Neue Werkstatt Früher Türkischer Keramik-Miletware Aus Pergamon, İstanbul, *İstanbul Mittelungen*, Band 56, 475-505.
- Meriç, A. (1995),” Hayvan Figürlü ve Gemi Tasvirli İznik Seramikleri”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, S.26, Ankara, 28-31.
- Otto-Dorn, K.(1957), *Türkische Keramik*, Ankara, Türk Tarih Kurumu.
-  ney, G. (1976), *Türk  ini Sanatı*, İstanbul, Yapı ve Kredi Bankası.

- Öney, G. (2007a), *Beylikler Devri Sanatı XIV-XV. Yüzyıl (1300-1453)*, İstanbul, Türk Tarih Kurumu.
- Öney, G. (2007b), *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı*, İstanbul, (Ed. G.Öney-Z. Çobanlı), Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Öz, T. (1950), *Türkische Keramik*, İstanbul.
- Özkul Fındık, N. (2001a), Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler, Ankara, *V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler*, 419-436.
- Özkul Fındık, N. (2001b), İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı.
- Özkul Fındık, N. (2002a), Turkish Glazed Pottery, *Amorium Reports II Research Papers and Technical Reports*, Oxford, Ed. C.S. Lightfoot, BAR International Series 1070, 105-113.
- Özkul Fındık, N. (2002b), Osmanlı Seramik Sanatı, *Türkler Ansiklopedisi*, C.XII, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 605-620.
- Özkul Fındık, N. (2007a), Ortaçağ Seramik Üretiminde Üçayak Kullanımı, *Ekev Akademi Dergisi*, S. 32, Ankara, 237-248.
- Özkul Fındık, N. (2007b), Beylikler ve Erken Osmanlı Devri Seramik Sanatı, *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı*, Ed. Gönül Öney-Zehra Çobanlı, İstanbul, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 233-240.
- Özkul Fındık, N. (2014a), Anadolu Arkeolojisinde Bazı Seramik Oyuncaklar (XII-XV. Yüzyıllar), *Milli Folklor*, S.101, 252-264.
- Özkul Fındık, N. (2014b), *İznik Sırlı Seramikleri Roma Tiyatrosu Kazıları (1980-1995)*, Ankara, Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Özüdoğru, Ş. - Özüdoğru, E. (1991), Tarihte Seramik İlaç Kavanozları, *Anadolu Tıp Dergisi*, Eskişehir, C. 13, S.1,161-176.
- Paker, M. (1965), Anadolu Beylikler Keramik Sanatı, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Yıllığı 1964-1965, İstanbul 155-181.
- Redford, S. (1995), Medieval Ceramics From Samsat, *Archéologie Islamique*, S. 5, 55-80.
- VonWartburg, M. L. (2001), *Types of Imported Table Ware at Kouklia in The Ottoman Period*, Nicosia, 362-396.
- Sarre, F. – Wulzinger, K.- Wittek, P. (1935), *Das Islamische Milet*, Berlin/Leipzig.

- Satır, S. (2007), A Current Evaluation Of The Traditioal İznik Tiles and Ceramics, *Design Discourse*, Vol. II, No:3, 1-12.
- Şahin, F. (1980), Kütahya Çini-Keramik Sanatı ve Tarihinin Yeni Buluntular Açısından Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Yıllığı IX-X, 259-284.
- Turan Bakır, S. (2007), Osmanlı Sanatında Bir Zirve İznik Çini ve Seramikleri, *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramikleri*, Ed. G. Öney-Z. Çobanlı, İstanbul, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 279-309.
- Türe S. (2014), *Ayasuluk Kalesi Doğu Kapısı Çevresindeki 2000-2002 Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Seramikler*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Y.L. Tezi, Edirne.
- Uysal, A. O. (2008), Ezine- Akköy'de Tarihi Anıtlar ve Seramikçilik, *Ezine Değerleri Sempozyumu*, Çanakkale, 1-27.
- Vroom, Joanita (2005), Byzantine to Modern Pottery in the Aegean 7th to 20th Century, Parnassus Press, Bijleveld, 156-157.
- Yalman, B. (1996), İznik Tiyatro Kazısı Erken Osmanlı Seramik Buluntuları, *Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları*, İstanbul, Ed. Yıldız Demiriz, Sanat Tarihi Derneği Yayınları, 179-186.
- Yılmaz, G. (2009), Edirne-Zindanaltı Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri, *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, S.9., Ankara, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 25-42.
- Yılmaz, G. (2010a), Edirne-Zindanaltı Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri, *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, S10, Ankara, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 39-57.
- Yılmaz, G. (2010b), Edirne Dilaver Bey Mahallesi Kurtarma Kazılarında Bulunan Erken Osmanlı Seramikleri, *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 14-16 Ekim 2009*, İstanbul, 721-730.
- Yılmaz, G. (2012), *Edirne Müzesi Osmanlı Seramikleri*, Edirne.
- Yılmaz, G. (2015), St. Jean (Aziz Yuhanna) Kilisesi Atrium Kazılarında Bulunan Seramikler, *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan*, İstanbul, Ege Yayınları, 767-780.
- Watson, O. (2006), *Ceramics From Islamic Lands, Kuwait National Museum The Al-Sabah Collection*, London,, Thames& Hudson.
- Wiener- Müller, W. (1979), Milet 1977. Vobreicht Über Die Arbeiten Des Jahres 1977, İstanbuler Mitteilungen, 29, İstanbul, 161-290.